

CIVILNA ZAŠTITA U NEKIM EVROPSKIM ZEMLJAMA

Ovaj pregled obuhvata razvoj i stanje zaključno sa 1958. godinom, a rađen je na osnovu objavljenih izveštaja pojedinih zapadnih zemalja i podataka iz štampe. Zbog toga u njemu, verovatno, ima nepotpunosti. No i pored toga, on omogućuje da se stekne dosta realna slika razvoja i stanja civilne zaštite u pojedinim zemljama.

Pri proučavanju organizacije civilne zaštite u pojedinim zemljama treba imati u vidu da su različite koncepcije i s tim u vezi različito tretiranje mera zaštite u pogledu primarnosti uloge, organizacije i sl. uslovljene opštim uslovima svake zemlje, njenim geografskim položajem, prostorom i reljefom, njenom pripadnošću pojedinim vojnim blokovima, odnosno oslanjanjem na njihovu vojnu i tehničku snagu za aktivnu protivvazдушnu odbranu i dr., sopstvenim ekonomskim mogućnostima, doktrinama vođenja rata i sl.

Velika Britanija

Glavne pripreme u pogledu zaštite i organizacije civilne zaštite vršene su u toku 1939. i početkom 1940. godine. Ove mere, naročito protiv požara, za spasavanje stanovništva i materijalnih dobara, pokazale su da je CZ u Velikoj Britaniji bila jedna od najbolje organizovanih u drugom svetskom ratu. Zbog toga se danas njena iskustva u tom pogledu najviše i koriste.

Godine 1948. donesen je u V. Britaniji zakon o civilnoj zaštiti. On se oslanjao na iskustvo Velike Britanije iz prošlog rata, tako da je CZ zadržala karakter civilne organizacije, čiju bazu čini dobrovoljački korpus CZ.

Civilnom zaštitom rukovodi Ministarstvo unutrašnjih poslova preko odeljenja civilne zaštite. Ovo odeljenje ima dva oseka:

— jedan koji radi na planovima koji se uglavnom odnose na Ministarstvo unutrašnjih poslova; i

— drugi koji obuhvata planove drugih ministarstava.

Pored toga postoji zajednički štab za planiranje. Ovaj štab obezbeđuje potpuniju koordinaciju planova i napora svih državnih organa.

Organizaciju CZ Velike Britanije, u pogledu njene strukture, karakteriše više centralistički sistem, sa jače naglašenim pravima vlade u odnosu na lokalne organe vlasti. Tu organizaciju čini:

— korpus civilne zaštite — oko 360.000 ljudi; — službe civilne zaštite oko 135.000 ljudi i — industrijska civilna zaštita oko 210.000 ljudi.

Ovi podaci (iz 1958. godine) pokazuju da civilna zaštita, zajedno sa nekim drugim manjim organizacijama, obuhvata oko 800.000 ljudi.

Korpus CZ sastoji se iz:

— *Komandne sekcije* koja obuhvata centre izveštavanja i kontrole, komunikacije i tehničko izviđanje (raspoznavanje, mesto i prikupljanje podataka o rezultatu dejstva raznih oblika napada);

— *sekcije nadzorništa* koja obezbeđuje vezu između javnih službi i odgovorna je za opšte izviđanje, pružanje pomoći na licu mesta i organizaciju samopomoći (ekipa);

— *sekcije spasavanja* koja je odgovorna za sve radove prve pomoći, dekontaminaciju i raščišćavanje ruševina;

— *sekcije prve lekarske pomoći*; i

— *sekcije za socijalno staranje* koja vodi brigu o izbeglicama, njihovom smeštaju, ishrani, odevanju i slično.

Industrijska CZ zasniva se na sporazumu između industrije i vlade, po kome svaka fabrika sa 200 i više radnika mora organizovati jedinicu industrijske CZ.

Svaki dobrovoljac CZ podleže specijalnoj obuci. Za ovo postoji čitava mreža škola i instituta. Za više rukovodioce CZ postoji štabna akademija CZ.

Osnovna koncepcija britanske civilne zaštite odnosi se na period posle napada, pri čemu je naglasak na operacijama spa-

savanja, a ne na merama preventivne zaštite. Na ovo ukazuju sledeće činjenice:

— što nisu objavljeni bilo kakvi programi u pogledu izgradnje skloništa za stanovništvo;

— što su korpus civilne zaštite i industrijska civilna zaštita, kao osnovne organizacije, organizaciono uglavnom prilagođeni i usmereni na zadatke posle napada;

— što se evakuacija ne tretira kao značajnija mera zaštite.

Uprkos iskustvima i tradiciji, masovnosti organizacije, uloznim finansijskim sredstvima u dužem vremenskom periodu i organizovanosti programa, procenjuje se da britanska civilna zaštita još nije osposobljena da obezbedi osnovne potrebe zaštite u savremenom ratu. Međutim, među zapadnim zemljama ona ima najbolje rezultate i predstavlja najjače organizovanu CZ, koja služi za ugled svim zemljama NATO.

Zapadna Nemačka

Posle dužih priprema u toku poslednjih godina Zapadna Nemačka sprovodi vrlo energičan program civilne zaštite, kojom rukovodi Ministarstvo unutrašnjih poslova. Ono ima odeljenje civilne zaštite. Druga ministarstva, u okviru svojih resora, odgovorna su za razne funkcije i sprovođenje mera CZ.

Nemačku CZ karakterišu dva osnovna faktora:

— decentralizovani sistem, sa naglašenom odgovornošću i pravima federalnih i lokalnih organa vlasti;

— primaran značaj koji je dat preventivnoj zaštiti, u kojoj glavnu ulogu imaju brza uzbuna i skloništa, dok evakuacija, tj. spasavanje posle napada ima sekundaran značaj.

Ovakve koncepcije su verovatno uslovljene: gustinom naseljenosti i koncentracije stanovništva, geografskim položajem zemlje, iskustvima Nemačke iz drugog svetskog rata i mogućnostima aktivne odbrane NATO.

Organizacija nemačke CZ oslanja se na: službu tehničkih sredstava za spasavanje i odražavanje, službu javljanja, udruženje civilne zaštite i sl.

Organizacija službe tehničkih sredstava za spasavanje i održavanje je dobrovoljna sa delom profesionalnog rukovodećeg kadra. Ona organizuje osnovne kurseve u preko 400 svojih lokalnih ogranaka u svim federalnim državama. Njena delatnost je najviše usmerena na praktične i tehničke

probleme zaštite, a naročito na izgradnju skloništa i obezbeđenje opreme za CZ.

Organizaciji službe javljanja i uzbune poklanja se posebna pažnja s obzirom da se ona tretira kao osnova pasivnih, preventivnih mera zaštite uopšte, kao i zbog kritičnosti vremena za davanje uzbune usled delikatnog geografskog položaja Nemačke. Ova služba je organizovala sistem javljanja od 10 zona, tako da se iz središnjih centara javljanja može dati uzbuna u celoj zemlji za samo nekoliko sekundi.

Udruženje civilne zaštite (dobrovoljna organizacija) organizovano je u svih deset federalnih država i obuhvata sve slojeve stanovništva. Njegov osnovni zadatak je povezivanje stanovništva sa svim službama CZ i mobilizacija radi aktivnog učešća u njima. Služba samopomoći je deo zadatka udruženja koji obuhvata vrlo širok opseg aktivnosti stanovništva, industrijsku civilnu zaštitu, civilnu zaštitu državnih železnica, poštanske službe i sl.

U toku tri godine pre donošenja osnovnog zakona 1957. godine, Nemačka je (prema procenama) uložila oko 450.000.000 dolara u takozvanu nevojnu odbranu. Najviše ovih finansijskih sredstava bilo je uloženo u obuku, planiranje i skloništa (istraživački rad, izradu prototipova i izgradnju).

Ministarstvo unutrašnjih poslova je 1955. godine objavilo da će se predložiti trogodišnji plan civilne zaštite. Po tom planu predviđeno je formiranje jedinica civilne zaštite, od 200.000 dobrovoljaca u 70 najvećih gradova, od kojih bi 30.000 bilo organizovano u pokretne (motorizovane) kolone namenjene za veće gradove i šira područja oko njih.

Plan dalje predviđa izgradnju skloništa u svim novim zgradama, počev od aprila 1956. godine, i to u svim gradovima preko 10.000 stanovnika. Poznato je da su izgrađena javna skloništa u više gradova, koja su otporna prema sva tri vida dejstva nuklearnog oružja, a na pritisak i do 9 atmosvera. Jedno privatno društvo planira u Nirnbergu i oko njega pretvaranje oko 3.000 upotrebljenih, starih skloništa iz prošlog rata, pećina i podruma u savremena skloništa. Kapacitet svakog ovog skloništa je 350 ljudi. Slično ovome, u Diseldorfu planovi predviđaju velika skloništa u centru grada, sa mirnodopskim kapacitetom garažiranja oko 600 kola. Nova skloništa se predviđaju i u drugim gradovima. Pored toga, ukazuje se mogućnost rekonstrukcije postojećih javnih skloništa. Orijentacija je na skloništa ma-

log kapaciteta do 50 ljudi. Velika, pak, kapaciteta 250—1.500 ljudi, predviđaju se blizu velikih fabrika, železničkih stanica i sl.

Norveška

Norveška radi na CZ još od 1938. god. CZ je organizovana na bazi podele zemlje na 4. oblasti i 4. podoblasti. U svim gradovima i selima postoje njene mesne organizacije. Ona obuhvata oko 300.000 ljudi, odnosno gotovo 10% ukupnog stanovništva, mobilisanih u: pokretne kolone, mesne snage, službu samopomoći, službu evakuacije i druge službe.

S obzirom da ovakve snage nije bilo moguće formirati samo na bazi dobrovoljnosti, Norveška je 1953. godine pristupila nekoj vrsti mobilizacije po kojoj su svi stanovnici, izuzev mobilisanih za vojnu službu, obavezni da u vremenu od 10 godina služe po 20 časova godišnje u CZ (obuka i sl.).

Funkcije CZ u Norveškoj su veoma široko postavljene, ali izgleda da se njena, ranije primarna, uloga evakuacije i raseljavanja kasnije prenela na izgradnju skloništa. Međutim, ona se još oslanja na principe strategijske evakuacije iz glavnih centara. Na primer, plan evakuacije Osla predviđa 210.000 ljudi ili gotovo polovinu stanovništva ovog grada. Planovima se predviđa evakuacija svih gradova preko 10.000 stanovnika, pri čemu je obuhvaćeno 550.000 stanovnika zemlje. Izvršenje cele evakuacije planirano je za 4 dana.

Za zaštitu stanovništva koje posle izvršene evakuacije ostaje u gradovima izgrađuju se skloništa. Ova skloništa uključuju kontrolne centre i mesne depoe, kao i javne, privatne i industrijske zaklone. Postoji 60 kontrolnih centara uklesanih u stene i 203 depoa, od kojih je većina u tunelima zaklonjenim stenama.

Zakonom od 1948. godine predviđeno je da svi vlasnici ugrade skloništa u sve nove građevine, kao i u stare stambene zgrade koje su u dobrom stanju. Na ovaj način je obezbeđeno privatnih skloništa za oko 100.000 ljudi. Pored toga, izgrađena su skloništa za 85.000 industrijskih radnika u velikom broju preduzeća, koja su većinom duboko ukopana u stene.

Plan predviđa javna skloništa za oko 180.000 ljudi u 50 najverovatnijih područja vazdušnih napada. Ta skloništa su najčešće izgrađena u stenama i velikog su kapaciteta. Jedno od najvećih podzemnih skloništa u Oslu može da primi oko 4.600

ljudi. Ono obezbeđuje zaštitu i od gasova (hermetičko zatvaranje, ventilatori i filteri). Ovakva javna skloništa koriste se u miru za garaže, magacine, bioskope i sl. tako da se računa sa njihovom rentabilnošću, odnosno planira njihovo otplaćivanje za nekoliko godina mirnodopske upotrebe.

U realizaciji planova skloništa Norveška je postigla značajne rezultate. Na primer, samo u Oslu, gde plan predviđa skloništa za 60.000 ljudi, do 1958. godine izgrađeno je skloništa za 34.000 ljudi.

Industrijska CZ Norveške obuhvata oko 40.000 ljudi Svako industrijsko preduzeće koje ima preko 40 radnika obavezno je da formira ekipe CZ.

Belgija

Koncepcije belgiske CZ slične su britanskim, sa akcentom na merama zaštite posle napada, mada se sada sve više poklanja pažnja izgradnji skloništa. Postoji državna škola CZ. Glavni cilj obuke je da se stvori kadar koji će biti sposoban da rukovodi merama zaštite i snagama CZ posle napada.

Poslednjih godina Belgija planira obimniji program izgradnje skloništa. Po ovom programu predviđa se izgradnja skloništa za kapacitet od 500.000 ljudi u zonama »atomskih ciljeva«; skloništa za kapacitet od 400.000 ljudi za zaštitu od klasičnog bombardovanja u zonama za koje se pretpostavlja da neće biti bombardovane nuklearnim oružjem i izgradnja privatnih, domaćih skloništa za oko 3.000.000 stanovnika. Do 1958. godine izgrađena su skloništa u »atomskim zonama« za 45.000 ljudi i domaća u ovim zonama za 25.000 stanovnika.

Danska

Po zakonu sva lica od 19—65 godina starosti, izuzev onih koja potpadaju pod vojnu obavezu, dužna su da služe u CZ. Pored toga, regruti pre stupanja u vojnu službu mogu odabrati da služe u civilnoj zaštiti i takvih prijava ima godišnje oko 1.200. Oni služe godinu dana u njoj, a tokom daljih devet godina obavezni su da određeno vreme učestvuju u vežbama i drugim pripremama CZ. S obzirom da opšta obaveza CZ traje 20 godina, to se ovi obveznici — rezervisti posle ovih devet godina vode po spiskovima »neaktivnih pripadnika« još daljih 10 godina.

Većina ovih ljudi je organizovana u pokretne kolone CZ. One su organizovane,

slično divizijama, u 3 brigade, a raspoređene su po raznim mestima zemlje i spremne su za brzu intervenciju u cilju spasavanja stanovništva posle napada.

Danska je organizaciju CZ postavila na sistem skloništa i pokretljivih (motorizovanih) kolona za spasavanje posle napada.

Civilnu zaštitu Danske čine:

- lokalne organizacije CZ u svakom gradu, usredsređene na zaštitu od požara, spasavanje i zbrinjavanje posle napada, ukupno 20.000 ljudi
- služba evakuacije — 30.000 ljudi
- samozaštitne jedinice po kućama, fabrikama i poljoprivrednim okruzima 40.000 ljudi
- pokretne kolone — — 10.000 ljudi

Ukupno sve organizacije broje oko 100.000 ljudi. Ovo je veliki procenat u odnosu na 4.300.000 stanovnika Danske. Sve su organizacije, izuzev pokretnih kolona, dobrovoljne.

Program izgradnje skloništa predviđa:

— izgradnju skloništa, uglavnom ojačanih podruma, u svim privatnim zgradama, većim od dva stana, građenim posle 1950. godine. Ovom merom obezbeđen je veći broj skloništa, a naročito na periferiji gradova gde se najviše zida. Troškove izgradnje podnose vlasnici zgrada;

— izgradnju javnih skloništa — u nadležnosti vlade. Ona se grade od armiranog betona (60 cm debljine i sa različitim debljinom zemljane pokrivke), kapaciteta do 50 ljudi. Izgrađuje se i manji broj većih skloništa koja u miru služe kao garaže. Plan predviđa javna skloništa za 25% stanovništva najrazvijenijih gradova, odnosno za 500.000 ljudi.

Godine 1956. Danska je imala ukupno 1.800 skloništa kapaciteta za 187.000 ljudi, a 1957. godine 2.460, kapaciteta za 230.000 ljudi. Sam Kopenhagen (oko 750.000 stanovnika) imao je 1957. godine 387 skloništa kapaciteta za 64.000 ljudi.

Holandija

Koncepcije CZ Holandije su slične britanskim i belgiskim, tj. više su usmerene na aktivne mere spasavanja posle vazдушnih napada. U početku je bila objavljena namera vlade da se organizacija CZ potpuno osloni na dobrovoljce. Zbog toga je formirana dobrovoljna organizacija za zaštitu stanovništva, koja je prerasla u dobro organizovan dobrovoljački pokret koji je izazvao interesovanje široke javnosti za CZ.

Pa ipak, odziv dobrovoljaca za snage CZ nije bio dovoljan za obezbeđenje predviđenih planova. Zbog toga su od 1948. godine svi muškarci iznad 26 godina obavezni da služe u CZ.

Od 1953—56. vlada je uložila znatna materijalna sredstva u cilju kupovine opreme. Veći deo ovih sredstava bio je namenjen za pokretne (motorizovane) kolone kao baze CZ.

U vezi sa usvojenom osnovnom koncepcijom CZ, sa težištem na merama spasavanja posle napada i formiranju jačih jedinica za to, Holandija je znatnu pažnju posvetila izgradnji sistema osmatranja, javljanja i uzbune, kao i evakuacije stanovništva. Međutim, znatno manja pažnja je poklonjena izgradnji skloništa, koja se tek u poslednje vreme nešto više preporučuju.

Zbog toga je u Hagu do 1958. godine izgrađeno samo 17 javnih skloništa manjeg kapaciteta, dok je u široj oblasti grada projektovano samo 73. Celokupni program zemlje predviđa izgradnju javnih skloništa sa efikasnom zaštitom od nominalnih atomskih bombi za 50.000 ljudi i privatnih kućnih skloništa 50.000 stanovnika. Međutim, program ne predviđa obaveznu izgradnju skloništa u novogradnjama i postojećim zgradama.

Francuska

Uložena sredstva iskorišćena su za obuku kadrova (postoji 1 škola sa ograničenim brojem slušalaca), pripremu evakuacije, veoma ograničeni program skloništa i na programe formiranja jedinica CZ. Pored održavanja stare organizacije CZ, vidni su naponi učinjeni u oblasti teoretskog razmatranja problema zaštite, kao i na naučno-tehničkim istraživanjima, odnosno priprema za prelaz na savremenu organizaciju. Pored toga, bilo je više zahteva i predloženih programa (izgradnje skloništa, evakuacije, organizacije jedinica, zakonskih propisa i sl.), ali nijedan nije dobio javnu podršku niti je ozakonjen.

U teoretskim razmatranjima i predlozima zapažaju se dve osnovne tendencije u koncepciji i organizaciji CZ. Naime, glavna pažnja je poklonjena organizaciji jakih poluvojnih snaga CZ i masovnoj izgradnji jakih skloništa. Predviđaju se brigade CZ u jačini od 2.500 ljudi, koje će biti razmeštene po celoj zemlji (u većim gradovima). Ukupna snaga ovih brigada predviđa se do 200.000 ljudi.

Svedska

Svedska CZ se ističe svojim skloništima u debelim stenama, njihovom mirnodopskom upotrebom, kao i podzemnim industrijskim postrojenjima i izgradnjom skloništa za zaštitu od hidrogenskih oružja u svakom gradu preko 50.000 stanovnika. Izgradnju skloništa ona je otpočela ranije i ovu je intenzivnije od svih drugih zemalja i sprovedila, postigavši takvu realizaciju programa koja je stavlja daleko ispred ostalih zemalja.

Osnovni zakon je usvojen 1944. godine. On je uveo obavezu svih građana od 16—65 godina (muškaraca i žena). Ova obaveza se efikasnije primenjuje poslednjih godina, a u odnosu na žene ima nekog stvarnog značaja tek od 1955. godine.

Svedska CZ se zasniva na: opštoj službi CZ, koja je odgovorna za zaštitu zemlje kao celine, i specijalnim organizacijama za kućnu i industrijsku CZ. Poslednjih godina razmatra se reorganizacija svih službi CZ. Program predviđa savremeniju organizaciju uz verovatno smanjen broj ljudi, obezbeđenje najsavremenije opreme i produženje programa izgradnje skloništa.

U dosadašnjem razvoju CZ glavna pažnja i sredstva su bili usredsređeni na izgradnju skloništa. Zbog toga su sve druge mere zaštite (evakuacija, spasavanje posle napada i sl.) bile u drugom planu. Ranije opsežni planovi evakuacije su napušteni, a sadašnji se svode samo na ograničenu evakuaciju iz najvećih gradova.

U izgradnji skloništa primarnu ulogu imaju velika javna skloništa u stenama ili od betona, za zaštitu od hidrogenskih bombi, u gradovima većim od 50.000 stanovnika. Ona se grade obično u centru grada, a planirana su za potpunu zaštitu od visokih eksplozija, odnosno za »prihvatljivu zaštitu« od prizemnih i niskih eksplozija na 1,5—3 km od NT zavisno od snage hidrogenske bombe.

Do 1958. godine bilo je gotovo ili se završavalo 15 ovakvih skloništa, kapaciteta za 100.000 ljudi.

Poznata »garaža u steni« u centru Štokholma je primer ovog tipa skloništa. Ono je rađeno 3,5 godine i može da za 4 minuta primi 10.000 ljudi. Istovremeno ono obezbeđuje zaštitu od bojnih otrova i radijacije, kao i od prodiranja ugljenmonoksida i toplote od okolnih požara u roku do 10 časova.

Slično sklonište se radi i u drugom delu Štokholma za kapacitet od 15.000 ljudi.

Ukopavanje važnih industrijskih preduzeća Švedska je počela 1945. godine. Tako

je obezbeđena zaštita jedne fabrike aviona, nekoliko radionica artiljerijsko-tehničke službe i nekoliko fabrika za proizvodnju preciznih instrumenata. Prema njihovim procenama, ova preduzeća su na ovaj način obezbeđena od svih napada, izuzev direktnog pogotka hidrogenske bombe.

Smatra se da su osnovne slabosti švedske koncepcije CZ u preteranom oslanjanju na velika skloništa, u nedostatku bolje organizovanih i opremljenih snaga CZ i nepostojanju škola za obuku kadrova.

U švedsku civilnu zaštitu učlanjeno je oko 1,000.000 stanovnika (dobrovoljaca). Ovo je veliki broj, s obzirom da ona ima svega oko 7,000.000 stanovnika.

Švajcarska

Zakon od 1955. godine reguliše obavezu svih muškaraca između 15 i 65 godina na 3—6 dana služenja godišnje. Služba žena nije obavezna, već je postavljena na dobrotvoljnu osnovu. Ovako određenim propisima računa se na masovnu CZ od 800.000 ljudi, što čini 15% ukupnog stanovništva.

Po ovom zakonu, sva veća preduzeća koja zapošljavaju više od 50 radnika obavezna su da organizuju »odbrambene grupe«, a sve opštine sa više od 1.000 osoba mesnu organizaciju CZ.

Godine 1955. kada je ovaj zakon usvojen, Švajcarska je imala 33.000 starih skloništa sa kapacitetom za 650.000 ljudi, mnoge podzemne stanice za prvu pomoć i dobro organizovanu protivpožarnu službu.

Nov program CZ posvećuje glavnu pažnju skloništima, s ciljem da se ona izgrade za približno 2,000.000 stanovnika do 1963. godine (kapacitet skloništa 1958. godine — oko 900.000). U Badenu se gradi veliko sklonište za 3.000 ljudi, čiji će se troškovi građenja, prema predviđanjima, amortizovati njegovom mirnodopskom upotrebom za garažu.

Sovjetski Savez

Podaci o civilnoj zaštiti u SSSR mogu se naći u materijalima koji se objavljuju u zapadnim zemljama. Prema tim materijalima sovjetska CZ zasniva se na iskustvima iz prošlog rata, na sovjetskim naučno-tehničkim dostignućima i na opitima savremenog oružja.

Od 1953. godine organizacija CZ Sovjetskog Saveza znatno je povećala izdavačku delatnost iz oblasti nuklearnog oružja i zaštite. Zatim je 1955. godine usledila masovna obuka naroda po programu desetčasovnog kursa, koji je obuhvatao opšta

znanja o atomskoj bombi, efektima njenog dejstva i metodima zaštite, znacima vazdušne uzbune i sl. Plan da celokupno odraslo stanovništvo završi ovaj kurs do kraja 1956. godine bio je uglavnom ispunjen.

Godine 1958. počeo je novi kurs, znatno duži od prethodnog, zatim je došao treći, a predviđao se i četvrti, koji su se sve više orijentisali na praktičnu obuku zaštite. Ovakav obim i intenzitet priprema čitavog naroda nije poznat ni u jednoj drugoj zemlji.

Reorganizacija CZ, u pogledu mera zaštite i organizacijske strukture, svodila se uglavnom na dodavanje odbrambenih mera protiv nuklearnog i biološkog oružja i odgovarajuće organizacijske izmene starih klasičnih mera zaštite već postojećoj organizaciji CZ, tako da je osnova organizacije ostala nepromenjena. Treba dodati da se u SSSR ulažu veliki naponi u cilju osvajanja tehničkih sredstava i opreme za potrebe zaštite i da su već obezbeđena dosta velika materijalna i tehnička sredstva (gasmaskе, dozimetri, uređaji, tehnička sredstva i oprema jedinica CZ po svim službama i sl.).

Posebno su značajne izmene u tretiranju nekih od mera zaštite. Tako se, izgleda, više ne predviđa masovnija evakuacija. Pripremljen period CZ, povezan sa savremenim mogućnostima iznenađenja, zadržan je i za buduće, ali sa znatno kraćim vremenom trajanja i usmeren je na obezbeđenje potrebne mirnodopske gotovosti i za slučaj krajnje iznenađenog napada. Pored toga, mnogo se veći naponi nego ranije ulažu na obezbeđenje zbrinjavanja naroda posle napada (evakuacija, smeštaj, ishrana i sl.), obezbeđenje zaštite poljoprivrednih reiona, urbanističku zaštitu gradova i sl.

Organi ((štabovi) CZ su relativno mali, jer se organizacija CZ oslanja na organe državne uprave, privrede i društvenih organizacija. Sistem CZ je odvojen od organizacije DOSAAF-a (dobrovoljnog udruženja za sadejstvo sa KoV, RV i RM), čiji je osnovni zadatak obučavanje stanovništva za vojne potrebe i sprovođenje programa masovne obuke stanovništva po liniji CZ. Međutim, ona se oslanja na ovu organizaciju i sa njom saraduje.

Pretpostavlja se da se gradskim štabovima CZ u ratu prepotčinjavaju određene vojne jedinice. Pored toga, snage CZ sačinjavaju: službe CZ, industrijske jedinice CZ, jedinice samozaštite u naseljima i ustanovama i sl.

Službe CZ se formiraju na bazi mirnodopskih odelaka gradskih i kvartovskih organa vlasti i službi. Postoje sledeće službe: služba obaveštavanja i komunikacija (bazira na gradskoj telefonskoj službi), služba održavanja reda i javne sigurnosti (zasniva se na miliciji), zdravstvena, vatrogasna, transportna, tehnička, trgovačka i prehrambena, veterinarska, služba zamračivanja, služba po pitanju skloništa, služba sanitetske obrade ljudi i raskuživanja odeće (zasnovana na gradskim komunalnim službama), i služba raskuživanja zemljišta i građevina (na bazi komunalnih službi).

Funkcije službi su određene njihovim nazivima. Tako, na primer, sanitetska služba CZ organizuje mrežu javne pomoći, učestvuje u spasavanju i pruža prvu pomoć, organizuje postupke sa kontaminiranim stanovništvom, obezbeđuje rukovođenje sanitetskim jedinicama u celom gradskom (kvartovskom) sistemu CZ, organizuje laboratorije za pregled vode i hrane, održava rezerve sanitetskog materijala i sl.

Pored industrijskih jedinica, u većim industrijskim preduzećima postoje »službe« po istim principima kao i u gradu.

Svako privredno ministarstvo ili ustanova ima organ (odeljenje, odelak) za vojne poslove i poslove CZ u okviru resora.

Jedinice samozaštite organizuju se u stambenim zgradama i blokovima, ustanovama, školama, kolhozima, selima i sl. One imaju: rukovodioca, pomoćnika za politički rad, oružara, vezistu, ekipu za održavanje reda i straže, ABH ekipu, dve sanitetske, protivpožarnu ekipu za otklanjanje šteta i spasavanje, ekipu za skloništa veterinarsku ekipu. Pored navedenog broja svaka ekipa ima i svoju rezervu. Samozaštitna jedinica broji oko 60 ljudi. Ona se obrazuje u svakom objektu koji ima preko 300 stanovnika (službenika ili radnika), a u većim kolektivima se može obrazovati više ovakvih jedinica.

Sve mere CZ se dele na preventivne i aktivne. Predviđene su obimnije preventivne mere koje štampa i druge publikacije veoma široko tretiraju. Napori u cilju obezbeđenja aktivne uloge CZ očigledno upućuju na zaključak da aktivne mere zaštite imaju primarnu ulogu. Pored toga, velika se pažnja poklanja merama zaštite i izradi skloništa, a posebno svetlosnom maskiranju. Tipovi skloništa su raznovrsni, a poznati su podzemni objekti (metroi i sl) koji su prilagođeni i obezbeđeni da posluže kao masovna javna skloništa

Pukovnik **Džordž Metkaf****SAVREMENA I MOBILNA ARMIIJA¹⁾**

U ovom članku²⁾ autor raspravlja o najvažnijim problemima organizacijsko-formacijske prirode izvesnih jedinica i komandi, imajući pri tome u vidu savremenu i brzo pokretnu armiju kakvu će zahtevati današnji način ratovanja.

Uz napomenu, na početku izlaganja, da su dosadašnja istorijska iskustva pokazala da naoružanje, taktika i tehnologija postaju vremenom podjednako dostupni velikim vojnim silama, autor podvlači da je oduvek imala prednost ona strana koja je neprekidno poboljšavala organizaciju svojih oružanih snaga, efikasnije povezivala taktiku sa stepenom razvoja naoružanja i unapred određivala jasnu koncepciju.

Kroz naučno-istraživački rad razmatraju se sledeći operativni faktori: rastresitost, mobilnost, zaštita, vatrena moć, komandovanje, izviđanje i podrška. Ovo su faktori koji daju sliku borbenih dejstava savremene, mobilne armije u budućem ratu. Kome će se od ovih faktora dati veći značaj zavisi od vrste boja (sukoba) i geografskih okolnosti. Međutim, svi zajedno oni stvaraju bazu za vršenje takvih organizacijskih izmena koje su, potrebne savremenoj armiji i ukazuju u kom pravcu ih treba vršiti. Na razvoj organizacija umnogome utiču neki elementi, od kojih autor navodi sledeće:

— procena najverovatnijeg neprijatelja, njegove organizacije, opreme, taktike i njegovih mogućnosti;

— procena najverovatnijih vojnih, političkih i geografskih okolnosti u kojima će armija dejstvovati;

— procena opreme kojom jedinice mogu raspolagati imajući pri tome u vidu stanje tehnologije, budžetska ograničenja, kao i ograničenja u ljudstvu;

— praktično iskustvo stečeno u borbi, a potkrepljeno naučnim, tehničkim i vojnim razvojem kroz praktične vežbe.

U daljem izlaganju autor iznosi na kojim je područjima moguće postići odgovarajuća organizacijska usavršavanja armije, pa iz toga izvlači samo neka važni-

ja, specifično organizacijska pitanja na koja se ukratko osvrće. On počinje od najniže organizacijske jedinice — streljačkog odeljenja — i smatra da sve jedinice moraju biti manje i lakše, osposobljene za samostalnu ili polusamostalnu dejstva pod bilo kakvim vremenskim uslovima, odnosno uslovima vidljivosti, i to u bilo kojoj fazi rata. Streljačko odeljenje, po njegovom mišljenju, treba da ima svega sedam boraca, da bude opremljeno automatskim ili poluautomatskim oružjem, za protivpešadijsko i protivokopno dejstvo, da ima svoje prevozno (zemaljsko ili vazdušno) sredstvo. Malo brojno stanje ovakvog streljačkog odeljenja ima niz prednosti kao, na primer, odeljenje je pokretnije, olakšana je kontrola i rukovođenje nad njim od strane komandira voda, njegovo naoružanje i oprema, u poređenju sa sadašnjim streljačkim odeljenjem, povećava njegovu ubojnu snagu, a smanjuje mu osetljivost.

U današnjoj fazi raketa, masovnog oružja, automatizacije, velike pokretljivosti, često se zaboravljaju osnovni principi. Efikasnost armije u borbi, ističe autor, rezultat je jedinstva borbene moći koje postiže nekoliko hiljada dobro opremljenih i izvežbanih odeljenja, tenkovskih posada i artiljerijskih odeljenja.

Što se tiče organizacije voda i čete, autor smatra da oni takođe, zbog zahteva za većom kontrolom, većom ubojnošću, povećanom pokretljivošću, samostalnošću i smanjenom osetljivošću moraju biti manji i lakši. Saglasno tome brojno stanje voda iznosilo bi, po mišljenju autora, 35 ljudi, a on bi se sastojao od tri streljačka odeljenja, pratećeg odeljenja i komande. Jačina čete bi bila 150 ljudi, a sastojala bi se od tri streljačka voda, voda za podršku i komande. Autor dalje ukazuje na potrebu za povećanjem vatrene moći, veza i pokretljivosti, pa u vezi sa pešadijskom četom kaže da ona mora biti tako organizovana da predstavlja jedinstven, moćan vatreni sistem. Ona mora imati u organskom sastavu oruđa za neposrednu podršku, s višestrukim namenom, sposobna za otvaranje jake vatre, uključujući tu konvencionalnu, hemijsku i nuklearnu kad joj i u koliko joj to bude odobreno. U vezi sa mobilnošću i manevarskom sposobnošću, ona mora biti opremljena organskim vozilima ili oklopnim

¹⁾ The MOMAR Field Army, by Colonel George T. Metcalf, *Army*, SAD, septembar 1960.

²⁾ Članak ustvari obuhvata autorovo izlaganje na godišnjoj skupštini Udruženja američke armije — Prim. S. M.

transporterima, ili — na određenim instancijama — vazдушnim sredstvima.

U vezi sa organizacijskom strukturom divizije, autor ističe da su dosadašnja ispitivanja, studije, vežbe, ratne igre, itd. potvrdili opravdanost pentomik formacije u američkoj armiji. Ovakva organizacija omogućuje komandantu, u cilju izvođenja združenih rodovskih dejstava, formiranje malih borbenih grupa za manje ili veće samostalno dejstvo na širokim područjima po frontu i dubini, pri čemu bi se zadržao rastresit raspored. Pet borbenih komandi, koje ima i sadašnja divizija, predstavljaju združene jedinice sa integriranim rodovskim delovima, organizovane i pripremljene za visok stepen izdržljivosti u samostalnim ili polusamostalnim dejstvima. Dosadašnja i sadašnja doktrina američke armije tretirale su diviziju kao osnovni ešelon na kome je izvršeno združivanje rodova i službi, a sada se smatra da u budućnosti to treba ostvariti u jedinici nižoj jedan stepen. U određenim uslovima, u koliko je to moguće već sada sagledati, u eventualnom budućem ratu biće potrebna združena rodovska jedinica, veličine borbene komande, za izvođenje samostalnih dejstava na tako velikim prostranstvima kolika su često bila dodeljivana diviziji u toku drugog svetskog rata.

I u pogledu logističke podrške autor predviđa izvesne organizacijske izmene koje su već isprobane u vazdušno-desantnoj diviziji, kao i u Sedmoj armiji na nedavnim vežbama u Evropi. Te se promene sastoje u tome što bi se razne jedinice službi svrstale pod jednu komandu za pozadinsku podršku. Na taj način logistička podrška u diviziji bila bi postavljena na funkcionalnu bazu održavanja i snabdevanja, a ne po vertikalni kao do sada.

U pogledu tipova divizija, autor predviđa da će se u dve naredne decenije zadržati potreba za dva tipa divizije u sastavu armije: teške i srednje. Teška bi imala teške tenkove, oklopnu artiljeriju i oklopne transportere, dok bi srednja, mada i ona osposobljena za neprekidna pokretna dejstva, imala znatno manji broj teških oklopnih vozila. Zbog toga bi i pokretljivost srednje divizije, kako pri sopstvenom tako i pri vazдушnom prebacivanju, bila nešto veća nego teške. Obe divizije dobile bi dvaput više aviona nego što ih ima sadašnja divizija.

Što se tiče armije, autor smatra da će ona biti smanjena i da će se sastojati od

otprilike šest srednjih i teških divizija, uz odgovarajući broj vandivizijskih borbenih jedinica i jedinica za borbenu i logističku podršku. Za nekim vrstama vandivizijskih jedinica ne bi ni postojala potreba, dok će se kombinacijom nekih funkcija moći smanjiti druge vrste jedinica. Ovakvo smanjena, kompaktna, i samostalna armija imala bi, po mišljenju autora, niz prednosti u poređenju sa sadašnjom.

Posebnu pažnju autor je posvetio i studiji sistema komandovanja. On smatra da će se morati eliminisati one komande koje nisu ključne, jer one crpu ljudsku snagu iz operativnih jedinica, a pored toga njihovo postojanje može biti i uzrok imobilnosti, inercije, krutosti i neodlučnosti, što sve neće biti poželjno u budućem ratu.

Pored proučavanja organizacijsko-formacijske strukture jedinica, autor je poklonio odgovarajuću pažnju i studiji organizacije štabova. Dosadašnja iskustva sa vežbi, studije i analize koje vrše razni naučno-istraživački organi pokazale su da se štapska delatnost svake komande sastoji iz dve glavne funkcije: operativne, koja izvršava operativni i glavni zadatak komande, i pozadinske podrške, koja vrši snabdevanje, održavanje i znavljanje. Analogno tim funkcijama štab bi morao biti organizovan u dve osnovne štapske grupe: taktičku i grupu za pozadinsku podršku. Prihvatanje ovakve organizacije predstavlja u stvari napuštanje dosadašnje konvencionalne organizacije opšteg i specijalnog štaba. Nova struktura štaba mnogo bi bolje odgovarala zahtevima savremenog rata, potrebama komandanta i potčinjenih jedinica.

Po ovoj koncepciji komandant divizije ili armije imao bi samo četiri veze u okviru komande i to: zamenika komandanta, načelnika štaba, načelnika taktičke grupe i načelnika za pozadinsku podršku. Pojedini specijalisti, čija je stručna savetodavna pomoć potrebna štabu, nalazili bi se u sastavu svake štapske grupe. Načelnici su štapski oficiri i oni nemaju pravo komandovanja. Oni samo rukovode štapskim elementima svoje grupe, a njihova koordinirajuća uloga u odnosu na komande potčinjenih delova vršila bi se u okviru određenih stavova, ovlašćenja i zadataka postavljenih od strane komandanta ili njegovog zamenika.

Taktički operativni centar postavljao bi se na ili u blizini glavnog komandnog mesta ili komandantove osmatračnice, a

centar za pozadinsku podršku postavljao bi se u pozadini gde može funkcionisati kao pozadinsko komandno mesto. S obzirom na usavršen sistem veza i automatizacije pri razrašljanju podataka, svaki od ovih centara mogao bi da zameni onaj drugi u slučaju premeštaja ili gubitka.

U pogledu naoružanja i opreme, autor ukazuje na potrebu smanjenja različitih vrsta osnovnog naoružanja i opreme na minimum. Ta nova sredstva moraju biti takva da se mogu upotrebiti u svakoj situaciji, da imaju višestruke mogućnosti i namene.

Logistička mobilnost je isto toliko važna koliko i taktička i strategijska. Zbog toga i njenom organizacijskom usavršavanju treba, po mišljenju pisca, posvetiti punu pažnju. Da bi se ovo postiglo, autor ukazuje na to da bi u nekoliko sledećih godina na području organizacijske koncepcije logističke podrške u armiji trebalo, između ostalog, postići: obrazovanje malih i lako pokretnih depoa, koji bi bili razasuti po čitavoj dubini armijske zone dejstva, plansko snabdevanje, automatizaciju

u snabdevanju, jednostepeno održavanje, skraćanje vremena, direktno isporučiva-nje, integraciju itd.

Mnoge principe automatizacije do kojih se došlo u industriji treba prilagoditi armiji, što će u znatnoj meri ubrzati rad organa logističke podrške i skratiti, na primer, obimno poslovanje koje je sada potrebno oko trebovanja, raspodele i stokiranja materijalnih sredstava. Ona je potrebna opravka bilo kog sredstva, ako mora biti izvedena na jednom izvoru i na jednom mestu. Skraćivanje vremena postiglo bi se primenom planskog snabdevanja, povećanom upotrebom avijacije u snabdevanju i automatizacijom. Integracija jedinica i ustanova pozadinske podrške po horizontalni obezbedila bi bržu i pouzdaniju logističku podršku.

U zaključku autor ističe da daljem usavršavanju organizacije, kako u taktičkom tako i u logističkom pogledu, treba posvetiti punu pažnju i buduće napore naučno-istraživačkog rada usmeriti u tom pravcu.

S. M.

General P. Eli

FORMIRANJE STAREŠINA¹⁾

Ovaj članak je u stvari nastavak nekih ranijih razmatranja generala Elija, dugogodišnjeg načelnika generalštaba francuskih oružanih snaga, a sada načelnika štaba Ministarstva narodne odbrane Francuske, objavljenih u junskom broju istog časopisa, pod naslovom: »Upravljati, komandovati, raditi«. I jedan i drugi članak predstavljaju piščev apel upućen vladajućim krugovima današnje Francuske i oficirima po pitanju izgrađivanja i formiranja novog starešinskog, i uopšte rukovođećeg kadra u Francuskoj. U celini oba znače piščevu oštru kritiku stanja proisteklog iz unutrašnjih protivrečnosti Francuske, ranije vođenog rata u Indokini i sadašnjeg u Alžiru itd.

Odmah u početku članka general Eli ukazuje na karakteristike savremenog sveta u kome ljudska znanja rastu, tako reći, po obrascima geometrijske progresije, zbog čega je potrebno sa najvećom pažnjom prići problemu formiranja starešina i kadrova uopšte. Ako se taj problem, po njegovom mišljenju, ne bude ozbiljno shvatio, kadrovi, ugroženi vlastitim izazivanjem satiranja i iznuravanja, i istovremeno podvrgnuti uticaju prirodnog razređivanja snaga, neće biti u stanju da ispune ulogu koja im je data i koja se od njih očekuje.

Eli smatra da se nikada ranije, i u toj meri, nije osećala potreba za aktivnim i čvrstim rukovodiocima, sposobnim da jasno i unapred gledaju stvari i da u sred bure, na svim stepenima, čvrsto drže kormilo u rukama — kao što je to slučaje danas. Kroz takav zahtev vremena on gleda na značaj čitavog problema i želi da istakne glavne kvalitete koje bi rukovodioci morali da poseduju. Ti kvaliteti su fizičkog, psihičkog, moralnog i intelektualnog značaja.

Danas kada se tako jasno ukazuju individualne neurednosti, od bitnog je značaja razvoj fizičkih osobina, odnosno da čovek iskiva svoj duh u antičkom smislu te reči. Od toga zavisi i karakter čoveka koji ako se pravilno razvija pred-

¹⁾ Former des chefs, par le général P. Ely, *Revue de défense nationale*, Francuska, decembar 1960.

stavlja sigurnu snagu, a obratno — nesposobnu slabost. Vrline, mada one u današnje vreme izgleda nemaju neku naročito privlačnu snagu, i koje tako ozbiljno nedostaju ljudima, morale bi ponovo zauzeti svoje počasno mesto, a naročito takve vrline kao što su plemenitost, manifestacija i odblesak snažnih ljudi, koja treba da bude snažan protivotrov iskušenju surovosti koje se rađa iz osećanja manje vrednosti.

Što se tiče intelektualnih kvaliteta, njihov značaj ne misli niko da osporava. Baš naprotiv. Zbog toga je i potrebno uložiti napore u cilju definisanja prirode i obima neophodnih znanja.

Skup svih ovih osobina, po mišljenju pisca, ima realnu vrednost samo onda ako predstavlja uravnoteženu i harmoničnu celinu čije se komponente istovremeno razvijaju. Zavisí od prirode svakog pojedinca da li će akcenat doći na ovu ili onu osobinu, no sigurno je da će tokom izvesnog broja godina nekoj od njih pripasti prvenstvo.

Bez obzira na to koliko nam mnoge stvari iz prošlosti nejasno izgledale, ipak je sigurno da su starešine postojale još u prvim oblicima društva. Oni su se nametali društvu na razne načine, ali vrlo retko su proizlazili iz jedne čvrste organizacije kao što je to slučaj danas. Bilo kako bilo, oni su imali vlast nad zajednicom i bili su sposobni da joj služe bilo svojom fizičkom snagom, što je u početku bilo najvažnije, bilo inteligencijom, lukavstvom ili mudrošću, hladnokrvnošću i duhovnom snagom, i najzad visokim moralom.

Današnji sistem obrazovanja, izbor i razvoj profesija, ne omogućuje zdravu izgradnju starešinskog kadra. Zbog nedovoljne brige i napora oko negovanja ljudskih osobina, uopšte uzев, izgleda da su uravnoteženost pojedinaca i, kao posledica toga, jedinstvo čovečije ličnosti osramoćeni i u mnogo slučajeva žrtvovani.

Iz ovakvog sveta pretrpanog saznanjima koja se stalno nagomilavaju, proizišao je ozbiljan poremećaj na moralnom, intelektualnom, fizičkom i psihičkom planu. Na moralnom planu zato što se moralne vrednosti više ne neguju i ne poštuju; na intelektualnom zato što mozak, zbog obima znanja i hitnih potreba za neposrednim i specijalizovanim znanjima, nije više u stanju da duboko prima. Najzad, na fizičkom planu zato što

intelektualna hipotrofija povlači za sobom nedovoljnu telesnu sposobnost, dok je na samom fizičkom planu veoma malo učinjeno da se omladina pripremi za prolazak kroz jednu epohu naizgled tako laku, ali u stvari vrlo tešku, da bi dospela u život »bez oružja i oklopa«.

Očigledno je da svi ovi nedostaci dovedu u pitanje opštu ravnotežu, a moralne, intelektualne i fizičke slabosti još više pogoršavaju psihičku nestabilnost.

Ako se zaista želi izgrađivanje starešina važno je, pre svega, postaviti cilj. Za ostvarenje tog cilja treba, po mišljenju pisca, obezbediti slobodu ličnosti i kroz praksu, kao sintezu celokupnog mentalnog napora, kojim se kroz analizu situacije dolazi do konstruktivne odluke, proveravati rezultate. Iz toga proizlazi da je rad onaj faktor koji kod pojedinaca budi optimističke koncepcije o svetu. Kad ne bi bilo rada nestale bi države i civilizacije, a samim tim i ljudi. Rad pomaže u tome što čovek odbacuje lenost i rutinerstvo, skepticizam i egoizam koji guše i rasipaju radne napore. Rad obezbeđuje da se čovek koncentriše i obavezuje ga da izvuče maksimum iz sebe; on utiče da se zavole teškoće i otkloni strah od opasnosti, razvije osećanje odgovornosti i smisao za ono što je moguće. Najzad, sistematska radna praksa podstiče stvaranje svih onih neophodnih sposobnosti koje se traže od jednog starešine. Svaki starešina mora raspolagati odgovarajućom rezervom snage koja mu dopušta i omogućuje da se suprotstavi kritičnoj situaciji. Međutim, izgrađivanje takvog starešine, rukovodioca, nailazi na niz prepreka koje proizlaze iz trostruke evolucije savremenog života.

General Eli na prvom mestu ističe evoluciju nauke i tehničke, koja dovodi do gomilanja i komplikovanja ljudskih saznanja i koja svakim danom potvrđuje sve značajniju potrebu za tehničarima i specijalistima, čak i najosnovnijim. Međutim, kategorisanje ljudi još od početka otežava proširivanje njihove aktivnosti, promenu ili brži razvoj njihove profesije.

Na drugom mestu on ističe uticaj društvene strukture i njenu opštu evoluciju, počev od opštinskih, oblasnih i nacionalnih okvira do porodičnih i profesionalnih. Svi ovi okviri — forme — društvene strukture u Francuskoj su pomalo oslabili pa se samim tim umanjuje i njihov uticaj na formiranje mladih ljudi.

Najzad, tu je i evolucija sredstava od kolektivnog uticaja: radija, filma, štampe ili televizije. Značaj tih sredstava se stalno povećava i njihov uticaj na život se više oseća. Jednu od posledica toga predstavljaju i razvitak sredstava vizuelnog i čulnog učenja, koji vrlo često ide na štetu vežbanja sposobnosti razmišljanja.

Uzroke teškoća pri opštem formiranju kadrova general Eli vidi u strogoj specijalizaciji i podeli delatnosti, koja ide na štetu opšteg obrazovanja. Kroz tu činjenicu on gleda problem izgrađivanja starešine u celini, i to kako vojnog, tako i rukovodioca uopšte. On to posebno naglašava i zato što u vreme rata većina vojnih starešina dolazi iz građanstva. U tom smislu on predlaže koordiniranu akciju na trojnom planu: nastave, vaspitanja i profesije.

U oblasti nastave treba naći srećno rešenje u pogledu izbora potrebnih znanja koja treba steći, odnosno koja treba odbaciti. To znači treba odrediti obim i vrstu materije koju treba proučavati, pa zadržati samo ono što je glavno i što doprinosi obrazovanju ličnosti. To bi značilo odstraniti iz škole sve što je suvišno, suviše staro, suviše složeno i specijalizovano, kako bi omladina — zadržavajući svoje najviše duhovne vrednosti — mogla da zauzme svoje mesto u svetu koji se tako brzo razvija. Takva orijentacija treba da dovede do rasterećivanja programa i do mogućnosti prelaza sa jedne vrste znanja na drugu.

Isto se tako postavlja i problem razvoja jedne fizički skladnije ličnosti, kako bi se postigla tako neophodna psihička uravnoteženost bez koje se slabo može formirati smisao za napor. Na moralnom planu ne može se dopustiti da jedan mlad čovek uđe u život sa osećanjem da svaka vrednost danas može biti osporena, što može kasnije, kad on bude tražio nešto apsolutno, neki uzvišen ideal, predstavljati za njega ozbiljnu moralnu opasnost. Pravila na čije poštovanje treba da se nauči postepeno i srazmerno svom uzrastu i sticanju zrelosti, treba da mu posluže kao garancija dostojanstva čovekove ličnosti.

Mada ne želi da potceni ulogu škole, odnosno uticaj učitelja i profesora na formiranje karaktera omladine, pisac podvlači da, ipak, ništa ne može da zameni uticaj porodice u kojoj se stiče najbolje vaspitanje. Zato on preporučuje da se svim sredstvima podigne i ojača

oslabljeni ugled porodice. Razne mere koje treba da dovedu do rešenja ovog složenog društvenog problema pisac zamišlja u okviru jednog užeg regionalnog područja, pri čemu bi se izbegavala svaka centralizacija i rukovođenje odozgo. Međutim, te mere mogle bi biti uzaludne ukoliko bi se izvodile u atmosferi nezdravog morala koju vrlo često stvaraju radio, štampa i film svojim preteranim isticanjem senzacija, nemorala i skandala, odnosno hvaljenjem loših osobina.

General Eli se najzad dotiče problema izbora profesije. Njegovo rešavanje treba da otpočne posmatranjem, opredeljivanjem i orijentacijom svakog pojedinca još u školi, s tim što bi se vodilo računa o zadovoljenju nacionalnih interesa i poštovanju ličnosti svakog pojedinca. Pri tome ne treba izgubiti iz vida da se izbor poziva, vrlo često, vrši samo jedanput u životu. Potrebno je da se onima koji pokazuju izvesne osobine i smisao da se mogu razviti u rukovodioca, obezbede široke mogućnosti. To zahteva da se opredeljivanje pri izboru profesije postavi na najširu nacionalnu osnovu. Važna je stvar da se na vreme uoče, otkriju i prate one vrline koje pomažu brzom izrastanju kadra do najvišeg nivoa. Pisac ukazuje na to da se široko polje mogućnosti za razvoj jednog čoveka otvara tek negde oko njegove 35 godine starosti, pod uslovom da je već ranije pokazivao smisao za intelektualni i stvaralački rad. Zato on i daje sugestiju da se čoveku u tim »najboljim godinama« obezbedi jedan vremenski period za opšti razvoj, bez vezivanja za radno mesto, pa da se tek posle tog perioda može očekivati da će on brže napredovati u svojoj profesiji.

Na kraju članka pisac ukazuje na neodložnu potrebu uvođenja novog stila koji bi omogućio razvoj starešine i obezbedio mu uslove za široku aktivnost. Pisac apeluje na obavezu zajednice »da spase čoveka od njega samog, odnosno da se izbegne skleroza naše civilizacije«. On naročito insistira na formiranju takvih starešina kod kojih je razvijeno osećanje odgovornosti. U davanju poverenja takvim starešinama on vidi obezbeđenje sistema decentralizacije u rukovođenju koji bi olakšao da se odstrani neaktivnost i atmosfera sumnjičenja i nepoštenosti. To bi sve doprinelo da se ljudi više ne plaše grešaka, već da ih otvoreno priznaju i da se sasvim slobodno ponašaju, što bi sve uticalo na učvršćenje

karaktera i poštovanje ljudi i stvari. On poziva na borbu protiv nepoverenja koje je na svim stepenima postalo sistem. Zbog toga je, po njegovom mišljenju, nastalo gubljenje inicijative čak i kod viših rukovodilaca i narasla sitničarska kontrola, tj. takva birokratija koja paralizuje i pojedince i ustanove.

Pisac ističe činjenicu da je naročito omladina osetljiva na nedostatak pove-

renja od strane zajednice. Da bi se ubrzao preporod čoveka, a ne razmnožavali elektronski mozgovi ili vešti govornici, on predlaže da se pronade i izgradi nova vrsta starešina: mladi ljudi sa optimističkim gledanjem na život i zreli rasuđiva-njem, koji će verovati u ljudski napredak i znati da uče na iskustvima prošlosti.

P. L.

Major Čezare Čeri

PREPAD AMFIBIJSKIM SREDSTVIMA¹⁾

S obzirom da je u vojnoj literaturi dosada dosta pisano o amfibijskim operacijama, amfibijskim sredstvima, samom izvršenju napada itd., to autor najpre ističe da ovim člankom želi da obuhvati dva osnovna elementa amfibijskog prepada: planiranje i brzinu dejstva. Poznato je da se amfibijski prepad mora oslanjati isključivo na iznenađenje (kada prepad izvodi vod ili odeljenje diverzantata), odnosno na iznenađenje i snagu kada objekt napada (njegova jačina — otpornost) i eventualna protivdejstva branioca zahtevaju angažovanje znatnog broja kopnenih i pomorskih snaga, koje opet neprijatelj može lako otkriti. Od onog momenta kada neprijatelj otkrije desant, element iznenađenja gubi svoj značaj, te je potrebno preći na rešavanje zadatka snagom.

Autor smatra da amfibijski prepad predstavlja kombinovano dejstvo sa ograničenim ciljem, čija se osnovna karakteristika sastoji u brzini izvršenja zadatka. Prepad zahteva: lokalnu i pravovremenu prevlast u vazduhu, na moru i kopnu, kao i mogućnost ukrcavanja i povlačenja po izvršenom zadatku. Iz ovog proizlazi, po mišljenju autora, da je amfibijski prepad, iako se radi o dejstvu sa ograničenim ciljem i to manjih snaga i sredstava, veoma složena akcija kako zbog kombinovane (jednovremene) upotrebe jedinica iz sastava svih vidova oružanih snaga, tako i zbog svoje osetljivosti na neprijateljsko protivdejstvo. U nastavku autor razrađuje pojedine karakteristike amfibijskog prepada.

Kombinovano dejstvo sa ograničenim ciljem. — Kako pri izvođenju amfibijskog prepada sva tri vida dobijaju svoje zadatke to, s obzirom na pojedine njegove faze, svaki vid može imati glavnu ili sadejstvujuću ulogu — što se u toku samog izvođenja dejstva često i menja. Mornarica, ističe autor, ima važnu ulogu u prevoženju desantnih snaga, tj. u zadatku logističke prirode, zatim u njihovoj podršci pri približavanju i ovladavanju obalnim rubom. KoV igra najvažniju ulogu i prima na sebe osnovni zadatak — izvršenje prepada na kopnu. Avijacija učestvuje u svim fazama: za vreme neutralisanja neprijatelja na obali, hvatanja obale, podrške dejstva na kopnu, kao i ukrcavanja po izvršenom zadatku.

Autor primećuje da sva tri vida, međusobnim sadejstvom, omogućuju posebno obučeni jedinica izvršenje osnovnog zadatka: rušenje važnih objekata, hvatanje zarobljenika, »zarobljavanje« specijalnog ratnog materijala itd. Po njegovom mišljenju amfibijski prepadi sa ograničenim ciljem, kao veoma riskantni poduhvati, mogu se primeniti samo u slučajevima kada ih značaj objekta dejstva može opravdati i kada se njihov zadatak može ostvariti. Prema tome, u zadatak amfibijskih prepada došlo bi: uništavanje infrastrukture, uređaja za lansiranje projektila i radarskih uređaja; hvatanje zarobljenika i drugog materijala; uznemiravanje neprijateljskih snaga ili njihovo angažovanje radi olakšavanja situacije sopstvenim jedinicama na ostalim delovima obalnog pojasa itd.

Brzina izvršenja prepada. — Načelo brzine u izvršenju zadatka zastupljeno je u svim borbenim dejstvima, ali u am-

¹⁾ Il colpo da mano anfio, Magg. f. Cesare Cerri, *Rivista militare*, Italija, septembar 1960.

fibijskom prepadu ono dobija naročit značaj, jer snage koje vrše prepad ne mogu računati na pojačanja u toku napada (sem od dela avijacije) i zato što djeluju izolovane na prostoru koji drži neprijatelj. Pošto se izabere objekt amfibijskog prepada, izvršenje zadatka, po mišljenju autora, zavisi:

— od mogućnosti ovladavanja obalnim rubom i manevra amfibijskim sredstvima (zbog čega je izbor mesta desanta — pri organizovanju prepada — od naročite važnosti s obzirom na raznolikost uslova koje pružaju morsko dno i sama obala);

— od povoljnih atmosferskih prilika za avijaciju, mornaricu pa i KoV;

— od uspeha avijacije pri neutralisanju neprijateljskog odbrambenog sistema na obali;

— od pravovremenog i uspešnog razminiranja, i

— od mogućnosti kopnenih snaga.

U pogledu mogućnosti snaga koje su određene za borbu na kopnu, autor podvlači dve stvari: prvo, potrebu za brzom izolacijom objekta dejstva od njegove pozadine, i to prethodnim zauzimanjem komunikacijskih čvorova i ključnih tačaka (upotrebom mehanizovanih ili helikopterskih jedinica) preko kojih bi neprijatelj mogao eventualno da interveniše i, drugo, značaj zadržavanja i odbijanja neprijateljskih protivnapada, uz široku primenu zaprečavanja kao i dejstva avijacije, kako bi se dobilo potrebno vreme za izvršenje osnovnog zadatka i za ukrcavanje — povlačenje svojih snaga.

Velika brzina u izvršenju zadatka je uvek nužna jer amfibijski prepad uspeva samo kada je njegovo trajanje kraće od vremena potrebnog neprijateljskim pokretnim rezervama za stupanje u borbu. Trajanje amfibijskog prepada računa se od momenta kada prestaje iznenađenje, tj. kada se pokrenu rezerve neprijatelja. U najboljem slučaju iznenađenje prestaje pri hvatanju obale ili kada desantne snage stignu na liniju polaska. Vreme potrebno za intervenciju snaga branioca zavisi od njihovog udaljenja, brzine transportnih sredstava, stepena obučenosti itd. To se vreme produžava pri uspešnom dejstvu avijacije (koja sadejstvuje desantu) po komunikacijama kojima se kreću braniočeve snage, kao i pravovremenoj i pravilnoj upotrebi jedinica za osiguranje, koje treba da se oslone na prirodne prepreke u rejonu objekta napada.

Autor ističe da samo velika brzina u izvršenju zadatka može »odstraniti neizvesnost — kao osnovnu karakteristiku amfibijskog prepada«, jer se samo brzinom mogu održati potrebna inicijativa i prednosti koje pruža iznenađenje.

Autor je mišljenja da se bez prevlasti u vazduhu, na kopnu i moru, makar to bilo samo na određenom mestu, ne može organizovati uspešan amfibijski prepad. Kada se procenjuje odnos snaga na kopnu treba uzeti u obzir kako snage koje brane objekt napada, tako i pokretne rezerve koje mogu stupiti u borbu u rejonu objekta. Nadmoćnost treba održati sve do izvršenja zadatka. Ona može da bude i relativna, što se postiže veštijim vođenjem borbe od strane delova za osiguranje, dejstvo jurišnih grupa (jurišnog ešelona). Po izvršenju osnovnog zadatka, tj. za vreme povlačenja, nadmoćnost na kopnu više nije nužna. Prevlast na moru i u vazduhu treba održati za sve vreme trajanja amfibijskog prepada, tj. sve do povratka jedinica u baze.

Ukrcavanje po izvršenom zadatku. — Ova faza daje posebna obeležja amfibijskom prepadu, koji se baš po njoj razlikuje od ostalih amfibijskih dejstava (invazije, zauzimanja i držanja pojedinih tačaka itd.) — kod kojih se ne predviđa povlačenje.

Ukrcavanje po izvršenom zadatku predstavlja veoma osetljivu radnju jer se načelno vrši pod pritiskom neprijatelja i u vreme kada jedinice za osiguranje vode zadržavajuću — a ponekad čak i odsudnu — odbranu, na udaljenju koje obezbeđuje ostalim snagama dovoljnu sigurnost od dejstva neposredne neprijateljeve vatre.

U drugom delu članka autor obrađuje pitanja snaga i sredstava za prepad, njegovog planiranja, kao i obuke jedinica.

Po njegovom mišljenju za amfibijski prepad potrebna su: desantna sredstva za transport trupa i materijala; desantna sredstva za ukrcavanje oklopnih vozila (tenkova), motornih vozila i ljudstva, kao i amfibijska borbena sredstva. Amfibijska borbena sredstva (kao najvažnija) treba: da omoguće hvatanje obale (pristanjanje) kada transportna sredstva (brodovi) mornarice nailaze na tehničke teškoće; da obezbede transport ljudstva (od 1/2 do 1 odeljenja po sredstvu); i da se pretvore u borbeno sredstvo, odnosno u sredstvo za pokretnu vatrenu podršku.

Amfibijska oklopna vozila *M-59* i *M-113²*, koja se mogu spuštati iz vazduha pomoću padobrana, predstavljaju dosta pogodna borbeno sredstva za amfibijske prepede. Autor ukazuje i na značaj helikoptera, jer je njihova upotreba za transport jedinica (u prvom redu onih koje su namenjene za zauzimanje važnih tačaka u dubini i osiguranje dejstva osnovnih snaga desanta) veoma pogodna i korisna.

Kopnene snage, po mišljenju autora, treba podeliti na:

— deo za osiguranje (helikopterske ili mehanizovane jedinice), čiji je osnovni zadatak zauzimanje važnih tačaka i komunikacijskih čvorova. Ovaj se deo dalje deli na grupe koje, oslanjajući se na prirodne i veštačke prepreke (na različitom udaljenju od objekta), obezbeđuju potrebno vreme i uslove za izvršenje zadatka ostalih snaga;

— deo za napad, tj. jurišne grupe, koje imaju zadatak savladivanja otpora neposredne odbrane objekta; i

— deo za rad, tj. grupe za rušenje, koje su specijalno obučene za konkretne zadatke amfibijskog prepada i za čiji račun (uzevši u celini) rade sve ostale snage.

Autor smatra da je planiranje amfibijskog prepada rezultat analitičkog proučavanja zadatka. Proučavanje i planiranje zadatka pisac deli na sedam perioda. Pojedini periodi, po njegovom mišljenju, obuhvatali bi sledeće zadatke.

a) proučavanje objekta i procenu njegove uloge; procenu mogućnih pravaca dejstva; procenu verovatnih pravaca protivnapada neprijateljevih snaga i mogućnosti njihovog odbijanja; određivanje pravaca dejstva, snaga i njihovog zadatka;

b) izbor obalnog odseka sa odgovarajućim pravcima približavanja; određivanje načina dejstva jedinica od momenta iskrcavanja do zauzimanja objekta;

c) izbor ljudstva; proračun i izbor plovnih sredstava; izbor polaznih baza i utvrđivanje maršruta; određivanje plovidbenog reda;

d) proučavanje i izbor rejona prikupljanja, kao i pravaca izvlačenja i povlačenja; proučavanje rejona ukrcavanja po izvršenom zadatku;

e) detaljno proučavanje načina povlačenja i prikupljanja trupa i materijala po izvršenom zadatku; proučavanje i izbor maršrute i poretka za povratak;

f) proučavanje plana obmanjivanja; određivanje zadataka izviđanja; planiranje veza; izrada plana borbenog obezbeđenja;

g) izrada opšteg plana amfibijskog prepada; procena vremena; određivanje dana i časa početka dejstva; obuka ljudstva i kontrola.

Mirnodopska obuka amfibijskih jedinica ima, po mišljenju autora, veliki značaj kako u moralnom tako i u materijalnom pogledu jer povezuje sve vidove i zahteva istraživanja u svim oblastima nauke i tehnike. Obuka trupa pothranjuje duh sadejstva u korist onog vida oružane sile koji u određenom momentu igra najvažniju ulogu i traži da se svaki rod vojske maksimalno založi pri izvršenju zadatka.

U zaključku autor podvlači da je s obzirom na karakter neizvesnosti amfibijskog prepada kao i relativno male mogućnosti manevra u toku njegovog izvršenja, potrebno:

— dati komandantu amfibijske jedinice punu odgovornost i pravo odlučivanja o dejstvu svih snaga koje učestvuju u desantu, naročito od momenta kada prestane iznenađenje;

— obezbediti odgovarajuća sredstva za izvršenje zadatka;

— formirati jednu grupu »specijalista« za amfibijska dejstva, koja bi proučavala iskustva svih starešina iz ove oblasti;

— raspologati jednim mešovitim štabom za proučavanje i planiranje amfibijskih dejstava.

Pri ovome treba imati u vidu, završava autor, da je uspešno izvršenje zadatka dokaz superiornosti, u pogledu organizacije i sprovođenja, onih koji su ga pripremali i sproveli do kraja.

²) Američkog porekla — prim. K. B.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

broj 11/1960. g.

Pukovnik Stanislav Podboj: *O naoružanju boraca u pozadini neprijatelja*

U uvodnom delu članka ukazuje se na potrebu opremanja snaga koje se bore u neprijateljevoj pozadini najprikladnijim oružjem i drugom opremom, a potom se autor detaljnije zadržava na ovim pitanjima: oprema i naoružanje aktivista, naoružanje i oprema diverzanata i naoružanje i oprema jedinica. Ovom poslednjem pitanju autor je posvetio naročitu pažnju.

Pukovnik Vlado Strezovski: *O međuprostorima u borbenom poretku*

U članku je najpre reč o razlikovanju međuprostora između dva pravca i međuprostora kao dela zemljišta između rejonu odbrane raznih taktičkih jedinica, kao i o merama i načinu njihovog zatvaranja. U drugom delu članka autor se podrobnije osvrće na pitanje organizovanja međuprostora.

Pukovnik Aleksandar Vukotić: *Vojnički klub i vojnici*

Autor iznosi neke forme uspešne aktivnosti vojničkih klubova na liniji neposrednog povezivanja sa vojnicima prilagodavanjem kulturno-zabavne, prosvetne i fiskulturne delatnosti njihovim željama, raspoloženju, zainteresovanosti i nivou opšteg znanja.

Pored ovih, Vojni glasnik donosi i sledeće članke:

Potpukovnik Vladimir Timčenko: *Utvrdjivanje na krasu*

Potpukovnik Danko Barač: *O pokretnom ABH osmatranju*

Potpukovnik Ante Bačinić: *Namena i naoružanje oklopnog transportera*

Potpukovnik Kamilo Brešan: *O izboru VP lake protivavionske artiljerije (za gađanje aviona koji napada atomskom bombom)*

Major Željko Reić: *Globalni proračun inženjerskih radova*

Kapetan Ernest Kramaršić: *Balistik za određivanje elevacionog umesto tabličnog ugla*

Potpukovnik Ljubo Đurković: *Obuka u posrednom gađanju iz tenkova*

Potpukovnik Milan Novaković: *Objedinjavanje tema iz nastave gađanja*

Kapetan I klase Branislav Obradović i Vladimir Lazović: *Kretanje po zemljištu bez upotrebe karte*

Kapetan I klase Rade Raičković: *Neka aktuelna pitanja telesnog vaspitanja*

Major Ratko Anđelković: *Jedna akcija Pete južnomoravske brigade*

Pukovnik Miloš Pajević: *Iz noćnog dejstva artiljerije Druge proleterske divizije*

Major Ante Rosi: *Dejstva Orjenskog bataljona u decembru 1941.*

U časopisu su dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNI GLASNIK

br. 12/1960. god.

Potpukovnik Milan Vraneš: *Manevar pešačkog puka*

Posle uvoda o manevru uopšte i njegovim elementima, pisac razmatra dva suprotna zahteva: kako pravovremeno dovesti snage i sredstva puka u rejon a da se one pritom obezbede od atomskog udara. Autor iznosi mere koje po njegovom mišljenju treba preduzeti za uspešno izvođenje manevra.

Pukovnik Branko Tanjga: *O normama u obuci tenkista*

U članku se razmatraju neka pitanja iz problematike vremenskih normi kojima bi se mogao da ubrza rad na daljem iznalaženju savremenijih organizacijskih i drugih rešenja iz ove oblasti.

Pukovnik Vaso Međić: *Artiljerijsko obezbeđenje prelaza reke Bosne*

Pisac obrađuje jedan detalj iz sarajevske operacije na liniji izučavanja iskustva iz narodnooslobodilačkog rata i za država se, uglavnom, na pitanjima pripreme prelaza, upotrebe i zadataka artiljerije, a zatim iznosi podrobnije podatke o dejstvu artiljerije u toku prelaza.

Pored ovih, Vojni glasnik donosi i sledeće članke:

Potpukovnik Jože Tomažič: *Protivvazdušno-desantno zaprečavanje*

Pukovnik Đuro Ljuština: *Borbene radioaktivne materije i mogućnost njihove primene*

Kapetan Slobodan Dundić: *Radarske osmatračke stanice u sistemu za upravu vatrom*

Pukovnik Šefket Hasandedić: *Četna stanica za snabdevanje*

Potpukovnik Ratko Lukić: *Integracija veze*

Major Aleksandar Nikolić: *Primena topografsko-balističke planšete*

Major Dimitrije Lupinka: *Grube greške pri artiljerijskom gađanju i njihovo otklanjanje*

Kapetan Stevan Grujin: *Gađanje minobacačima 82 mm bez instrumenata*

Major Vljakko Ristić: *Postupnost u izvođenju nastave telesnog vaspitanja*

Kapetan Miroslav Mladenović: *Streljačke družine u jedinicama*

Potpukovnik Branko Forlić: *Oslobođenje zatvorenika iz škole u selu Straševini*

U časopisu su takođe dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNO-EKONOMSKI PREGLED

Br. 5/1960

General-major dr Đoko Ivanović: *O nekim dostignućima intendantske službe u oblasti ishrane i opreme i naredni zadaci*

U članku su izneti rezultati unapređenja ishrane i odevanja pripadnika Armije poslednjih godina i u kvalitativnom i u kvantitativnom pogledu. Zatim je analizirana mehanizacija rada u objektima intendantske službe (kuhinje, trpezarije, pekare, radionice itd.) i ukazano na perspektive njenog daljeg razvoja. U vezi sa daljim poboljšanjem uslova života vojnika, autor je posebno ukazao na zadatke komandi jedinica i njihovih organa.

Pukovnik Tone Marinček: *Upotreba mehanografskih sredstava u administraciji savremene armije*

Posle ukazivanja na značaj i ulogu mehanizacije u privredi i administraciji uopšte, autor je istakao korist koju od nje može da ima savremena armija. Zatim je opisao namenu i osnovne karakteristike mehanografskih sredstava koja se primenjuju u administraciji, istakao prednost primene pojedinih sredstava i predulove za uvođenje mehanografije u administraciju naše Armije

Pored ovih, »Pregled« donosi i sledeće članke:

Potpukovnik Nikola Radonjić i kapetan I klase Đorđe Vujičić: *Mišljenje o pripremama za polaganje ispita iz RInS-e*
Pukovnik Zaharije Paunović: *Nomenklatura materijalnih sredstava u armiji*

Pukovnik Rudi Baumgertel: *Zadaci komandira intendantskog voda*

Major Ante Romac: *Pravosnažnost upravnog akta i ovlašćenje organa finansijske kontrole*

Ing. Z. Lukinić: *Određivanje vlage standardnim i univerzalnim aparatima*

U časopisu su zastupljene i rubrike »Iz života škola«, »iz inostranih armija« i »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«.

VOJNO-EKONOMSKI PREGLED

Br. 6/1960

Pukovnik Dragić Gajović: *Organizacija kontrole materijalnog i finansijskog poslovanja u Armiji*

Pukovnik Tone Marinček: *Konkretan primer upotrebe mehanografskih sredstava u materijalnom poslovanju Armije*

Potpukovnik Tomislav Sokolić: *Zapažanja u vezi sa zaključivanjem i ispunjenjem ugovora o kupovini i prodaji*

Potpukovnik Zlatko Matković: *Rad na poboljšanju osobina tovarnih kuhinja*

Službenici R. Čuk i P. Svilarić: *Za bolju i bržu kontrolu obračuna utroška ljudske hrane*

Potpukovnik Petar Ninković: *Odstupanja u postupku podnošenja odštetnih zahteva DSNO-u od strane železničkih transportnih preduzeća*

Kapetan I klase Tomo Korać: *Obračunavanje isplaćenih iznosa preko N.O.O. — odseka za narodnu odbranu*

Major Ante Tomašević i kapetan I klase Zdravko Vuković: *Upotreba kar-*

tonske ambalaže za pakovanje hrane i materijala u JNA

U časopisu su zastupljene rubrike »Iz inostranih armija« i »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«.

VOJNO-TEHNIČKI GLASNIK

Br. 10/1960

General-potpukovnik Rudi Petovar: *Problemi eksploatacije i održavanja moto-tehničkih sredstava i obuke vozača*

Pukovnik Milivoje Stanković: *Ljudi i artiljerijska tehnika u NOR-u*

Ing. Boško Stanisavljević: *Astrobaliistički klasični i raketni projektili*

Kapetan I klase Slobodan Stojanović: *Maskiranje aerodroma*

Kapetan I klase ing. Aleksandar Razingar: *Sistemi za korišćenje radarskih podataka u uslovima upotrebe mlazne avijacije i vođenih projektila*

Pukovnik Hivzo Malohodžić: *O nekim problemima upotrebe impulsnih radara za osmatranje i presretanje ciljeva nadzvučnih brzina*

Potpukovnik Branko Radišić: *Izbor i primena svećica »Bosna«*

Potpukovnik Leonid Jovanović: *Korišćenje tehničke literature*

Pored toga Glasnik donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz domaćih i inostranih časopisa.

VOJNO-TEHNIČKI GLASNIK

Br. 11/1960

A. M.: *Svečanost u Tehničkom školskom centru povodom proizvodstva pito-maca V klase VTA*

Pukovnik Drago Gašparović: *Jedno mišljenje o nivou tehničke kulture naših starih*

Pukovnik Jovan Teodorović: *Neka pitanja bezbednosti saobraćaja*

Pukovnik Tone Marinček: *Upotreba mehanografskih sredstava u administraciji savremene armije*

Pukovnik Slavko Dokić: *Šta utiče na izbor vozila za vuču artiljerijskih oruđa*
Kapetan I klase ing. Milorad Petković: *Mikrominijaturizacija elektronskih uređaja provodničkih elektronskih kola*

Major Jure Jakovac: *Postupak pri svođenju na talas radiouređaja SCR-193 i AN/GRC-9 za rad u radiomreži*

Ing. Tihomir Janković: *Tranzistoriski pretvarači napona*

Kapetan I klase ing. Bojan Vandot: *Savremene metode izrade betonskih obloga u podzemnim hodnicima i tunelskim cevima*

Kapetan I klase ing. Sergije Mantula i vojni službenik VII klase Sreto Jovanović: *Primena infrahromatskog fotomaterijala*

Pukovnik Milutin Stefanović: *Vertikalni i kosi aerosnimci*

Pukovnik Jovan Marinković: *Održavanje municije*

Ing. Milan Korać: *Osvrt na evoluciju naoružanja jugoslovenskih naroda tokom XIX i XX veka*

Pored toga, u Glasniku je zastupljena i rubrika »Naučne i tehničke novosti i zanimljivosti« iz inostranih i domaćih časopisa.

VOJNO-TEHNIČKI GLASNIK

Br. 12/1960

General-major Čedomir Drulović: *Sistem obuke vozača motornih vozila*

Major ing. Sava Belić: *Mehanizovano pranje tehničkih sredstava*

Pukovnik u penziji Konstantin Lako-
vić: *Uslovi stabilnosti žiroskopskih zrna i pojava abnormalnih podbačaja*

Ing. Božidar Perović: *Hidraulično ispitivanje valjanosti artiljerijskih cevi*

Kapetan I klase Ljubomir Ostojić: *Aluminijumska planšeta za potrebe SPA baterije*

Potpukovnik Stevan Pavlović: *Vučni voz M25*

Rezervni potpukovnik Ljubomir Pau-
nović: *Radioaktivnost omogućuje otkriva-
nje eksplozivnih punjenja (mina)*

Ing. Milan Milivojević: *Ispitivanje be-
tonskog sastava u toku građenja objekta
sa kratkim osvrtom na ispitivanje pre i
posle građenja*

Ing. Stjepan Žgurić: *Sastavni delovi
elektronskih uređaja*

Major Esad Behlilović: *Značaj i pri-
mena nomenklature (imenika) materijal-
nih sredstava u JNA*

Potpukovnik Dimitrije Kočović: *Orga-
nizacija rada u pokretnim radionicama II
stepena*

Kapetan I klase ing. Marko Marinko-
vić: *Tehnički pregled sredstava veze i
bolje planiranje rada radionica veze*

Pored toga, u Glasniku je zastupljena i rubrika »Iz inostranih i domaćih časopisa«.